

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

נייר עמדה ביחס להצעת חוק העונשין (תיקון) – הפסקת שימוש במקום המשמש לביצוע

עבירות זנות), התשס"ד-2004

מבוא

שמה של הצעת החוק ממחיש את התכלית המרכזית ורבת החשיבות העומדת בסיסה: **לשרש מקרבנו את התופעות מעוררות התיעוב המלוות את העיסוק בזנות**. הסחר בבני אדם כולל שרשרת ארוכה של מעשים פליליים, ורק טפול בכל חוליה וחוליה בשרשרת יבטיח את מיגורה של התופעה, או לכל הפחות צמצומה. יפים לעניין זה דברי השופט חשין בעניין שרייפר¹:

" עסקות אלו של סחר בבני אדם למטרת זנות, בדרך הטבע מערבות הן אנשים אחדים בשלבים שונים של הסחר, איש איש כחלקו, חלק מהותי יותר או מהותי פחות. סחר זה בבני אדם למטרת זנות ניתן לדמותו לפעילות שרשרת בין אנשים שונים, ושילובן של החוליות אלו באלו יוצר את הסחר מראשיתו ועד סופו. במובן זה דומים הדברים לסחר בסם מסוכן, שגם בו מעורבים אנשים שונים. אך טבעי הוא כי נקיש מכאן, שהלכה החלה בעבירות הסחר בסם תחול על ענייננו שלנו אף-הוא, לאמור, ששומה על בתי המשפט לעשות כמיטבם לשוב את השרשרת הרעה בכל מקום שיימצא להם, והרי שבירתה של חוליה אחת תביא לפירוק השרשרת כולה. פירוש הדברים הוא זה, שבתני המשפט יתייחסו בחומרת-יתר לכל אחת מן החוליות בשרשרת הסחר בבני אדם למטרת זנות "

על המחוקק להקנות למשטרה את הכלים הטובים ביותר למיגור כל חוליה מחוליותיה של שרשרת הסחר. לכן, חשיבותה של הצעת חוק זו כפולה: האחת, בכך שהיא מעבירה מסר בדבר החומרה המיוחסת לעבירה, על כל נספחיה, ושנית, בכך שהיא מספקת כלי אכיפה יעיל וחיוני.

בחוק המוצע טמון הכוח הדרוש לניפוץ שרשרת הביקוש וההיצע המניעה את תעשיית המין המשגשגת המשמשת כר גידול למבצעי העבירות הללו. לאור העובדה שבמרבית המקרים צריכת שירותי מין איננה בגדר עבירה² - יש להתמקד כמאמץ עיקרי בצמצום ההיצע והזמינות של שירותי המין. אנו מאמינים כי יש בכך כדי לשתק את "פס הייצור" של קורבנות סחר, אונס, ניצול ועושק. צו הפסקת שימוש במקום יפגע בבסיס הכלכלי של כל בעלי התפקידים ב"פס הייצור". כך למשל: אובדן הלקוחות הקבועים יפחית משמעותית את רווחי הסרסורים, ועלות המעבר למקום חלופי תכביד באופן משמעותי על בעל בית הבושת. יש לצפות שגורם הרווח כתוצאה מהפעילות העבריינית יצומצם במידה כזו שתביא לכך שאחרים לא ימהרו למלא את מקומם של מי שהורשעו והורחקו מהשטח. כמו כן, אלמנט ההרתעה תקף גם לגבי בעל הנכס, המשכיר, אשר עד כה "עצמו את עיניהם" בפני העבירות המבוצעות בנכסם. יש בכך כדי לצמצם את היצע המקומות, וכך לסכל את הניסיונות לשקם את "פס הייצור"³. מכל הטעמים שלעיל, יש למהר ולהשמיש כלי אכיפה זה.

¹ בש"פ 8077/01 אלכסנדר שרייפר נ' מדינת ישראל, תק-על 2001(3) 225.

² למרות שכפי שהבהרנו לא פעם בעבר, וכפי שקבע בעניין זלצקי לאחרונה, בבית המשפט המחוזי בבאר שבע, הרשעה מעין זו אפשרית (פ. 904/03 מ"י נ' זלצקי ואח').

³ כך למשל, ברחוב גולומב 51 בתל אביב המשיך להתקיים במשך שנים ארוכות בית בושת, חרף מספר תפוקות שידע המקום. באוגוסט 2002 הצית יריב ברוכים את המכון וגרם למותן של ארבע נשים אשר היו כלואות בו באותה עת. מאוחר יותר המשיך לפעול במקום בית בושת, ומספר פעמים פשטה המשטרה על אותו מקום. כמו כן, אנו עדים לסגירתם ופתיחתם המחודשת של מקומות המשמשים לעיסוק בזנות ב"רובע החלונות האדומים" בדרום תל אביב, ובעיקר ברחובות פין, יסוד המעלה, בני ברק, נווה שאנן והגליל.

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

חלקו הראשון של נייר עמדה זה יעסוק במונחים הבעייתיים המצויים ב"עבירות הזנות" אליהן מפנה הצעת החוק, תוך פירוט ההיסטוריה הפסיקתית בעניינם. המדובר במונחים: "מעשה זנות", "החזקת מקום לשם זנות" ו"ניהול מקום לשם עיסוק בזנות". החלק השני של נייר העמדה יעסוק בהיבטי החיובים ובנקודות התורפה של הצעת החוק בהשוואה לסעיפי החוק המקבילים בנושא ההימורים והסמים, ובהשפעת הדיונים בהצעת החוק בוועדת חוק חוקה ומשפט.

המונחים בהם נעשה שימוש בהצעת החוק

"עבירות/זנות זנות"

מן הראוי לשקול מחדש את השימוש במונח "עבירת זנות" לתאור העבירות אליהן מפנה הצעת החוק, המצויות בסימן י' לחוק העונשין התשל"ז-1977: סרסרות למעשה זנות, סחר בבני אדם לעיסוק בזנות, החזקת והשכרת מקום לשם זנות. מקורו של מונח זה בחוק לתיקון דיני העונשין (עבירות זנות), תשכ"ב-1962⁴, אולם, כאז גם היום – העיסוק בזנות איננו עבירה. עבור אדם שאיננו בקי בסעיפי החוק, שימוש במונח "עבירות זנות" יוצר את הרושם ההפוך מהנכון, כאילו הזנות היא העבירה. יתכן ומונח חלופי, כגון: "עבירות נלוות לעיסוק בזנות", או "עבירות נלוות לזנות" ישיג תוצאה ראויה יותר.

"מעשה זנות"

ב- 48 להצעת החוק לתיקון דיני העונשין (עבירות זנות), תשכ"ב-1962, ה"ח 494, מוגדרת חזקת מעשה זנות:

"**מוגע מיני עם אישה שניתן דבר בעדו, רואים אותו, לענין הסעיפים 1 עד 3, כמעשה זנותה של האישה, זולת אם הוכח היפוכו של דבר.**"

לגבי פרשנות המושג ניתנה פסיקה רחבה ומגוונת. כך למשל בעניין אל בנא⁵ קבע השופט זילברג כי יש לתת למונח זונה:

"את משמעותו בלשון בני אדם בעברית המדוברת והיא: מופקרת לכל, כלומר: מוכנה להיבעל לכל מי שירצה לתת לה אתננה".

בעניין עוקשי⁶ המדובר היה בשפשוף איבר המין של הלקוחות בין רגלי המתלוננת, בלא שתתבצע חדירה, אך גם שם נקבע כי המדובר היה במעשה זנות, תוך שבית המשפט קובע כי:

"מטרתו של החוק הייתה לבער את הנגע של הפקת רווחים ממעשה שנעשה לסיפוק היצר המיני תמורת תשלום. מעשים אלה הם שונים ומשתנים ובשוותי את מטרת החוק לנגד עיני איני מוצא צידוק אפילו בדוני בחיקוק פלילי לצמצם את הדבור מעשה זנותי ולפרש אותו כשם נרדף לבעילת אישה כדרכה. נראית לי דעתו של בית

⁴ ס"ח תשכ"ב, עמ' 78.

⁵ ע"פ 236/65 אל בנא נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד יט(2) 459.

⁶ תפ"ח 112/66 ת"א יפו מ"י נ' סעיד בן סולימאן עוקשי פס"מ, 137, 141.

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

המשפט המחוזי אשר סבר... כי מעשה זנות כמשמעותו בחוק הנ"ל פירושו שימוש בגוף האישה בתשלום לשם סיפוק התאוה המינית. מבחינה זו אין נפקא מינא בכך כיצד בא הגבר על סיפוקו, אם בא עליה כדרכה או שלא כדרכה או בדרך אחרת."

בעניין אביטל⁷ הורשע המערער בהחזקת מקום לשם עיסוק בזנות. עובדות הפרשה לא היו שנויות במחלוקת: תפקידן של שלושת הנשים שהועסקו במקום היה לגרום ללקוחות, אגב העיסוי בידיהן, לשפכת זרעם. הן עצמן היו לבושות, ולפי העדויות אסר עליהן המערער לבוא במגע מיני עם הלקוחות או להרשות להם לגעת בגופן. על סמך ההלכה שנקבע בעניין אל בנא, טען הסגור בעניין אביטל כי מכיוון שאין מחלוקת כי לא הייתה כאן בעילה, לא היה מעשה זנות. בית המשפט דחה טענה זו באומרו:

"... וכפי שנאמר בכל הפסיקה, אין החוק דורש שהמגע המיני יהיה "כדרכה". אף לא נמצא יסוד לטענת הסניגור המלומד שלפחות דרושה נכונות מצד האשה לבוא במגע מיני רגיל עם הגברים, שכן אם די במעשי מין שאינם מגיעים כדי מגע רגיל, נכונות האשה למגע רגיל אינה יכולה להיות רלבנטית. החוק בא להגן על אשה מפני ניצול לעסקי מין, ונראה בעליל שגם המקרה שלפנינו נופל לגדר מטרתו."

במהלך הדיון נדונה אף הסוגיה של מקרה בו האישה מתערטלת תמורת תשלום לפני גבר, ואין מגע גופני ביניהם; ואלו בא דתשובת ב"כ המדינה הרי שאין לראות בכך מעשה זנות, שכן אין במקרה כזה מגע בין גופו של הגבר לגופה של האישה. ביהמ"ש הסתמך על הלכה זו בשני מקרים מאוחרים, עניין לבן⁸ ועניין שנברג⁹, בהם נידונו מעשי עיסוי זומים.

בעניין תומר¹⁰ נדון ערעורו של בעל משרד תיווך בין נשים שהועסקו בזנות ללקוחותיהן על הרשתתן בעבירה של סרסרות למעשי זנות. הסגור טען שהתיווך היה למעשי ליווי ולא למעשי זנות, שכן המתווך לא קבע מה תעשה האישה הנשלחת על ידו, והיה לה שיקול דעת שלא להסכים למגע מיני. ביהמ"ש דחה את הטענה:

"אכן, היה כלל והיו יוצאים מן הכלל: הפניית האישה ללקוח נעשתה לפי בקשת הלקוח, שהייתה בעלת מגמה מינית. לא הייתה כל מטרה אחרת, ולו מדומה, להזמנת הבחורה למקום המפגש שנקבע על-ידי הלקוח. האישה שנשלחה על-ידי המשרד הייתה יכולה לסרב למגע עם פלוני שחששה מפניו או שסלדה ממנו, אולם בכך לא הייתה שונה מכל פרוצה, שזכותה על גופה נשמרת לה גם בעת עיסוקה במקצוע העתיק. כאמור, ברגיל נסתיים המפגש בין האישה לבין הלקוח במגע מיני, מלא או חלקי..."

"החזקת מקום לשם זנות"

מספר פסקי דין התמודדו עם סוגיית דירת המגורים של האישה, אשר משמשת אותה לעיסוק בזנות. בעניין פינקלשטיין¹¹ נקבע כי כדי להרשיע אישה העוסקת בזנות במקום מגוריה בהחזקת מקום לשם עיסוק בזנות, על התביעה להוכיח כי מטרת המקום היא העיסוק בזנות. כלומר, אישה המשתמשת במקום

⁷ ע"פ 531/75 אביטל נ' מ"י, פ"ד ל(2) 579, 582.

⁸ ע"פ 538/75 ליליאן לבן נ' מדינת ישראל, פ"ד ל(2) 583.

⁹ ת"פ (ת"א) 501/87 מדינת ישראל נ' גד (בן שמשון) שנברג, פ"ד נ(1) 76.

¹⁰ ע"פ 2885/93 דן תומר נ' מדינת ישראל, פ"ד מח(1) 637, 635.

¹¹ ע"פ 268/63 רחל פינקלשטיין נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד ז 2101.

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

המשמש אותה למגוריה, גם לעיסוק בזנות – לא תורשע בעבירה של החזקת מקום לשם עיסוק בזנות. הרציונאל בבסיס פסיקה זו מובע בעניין בנגאלי¹²:

"אף אישה העוסקת בזנות זקוקה לבית מגורים, ומשהוברר שהזנות אינה עבירה ואישה מחזיקה בית מגורים המשמש לה גם לשם עיסוק בזנות, היתכן שתהיה אשמה בעבירה על סעיף 5 הני"ל? היכן תגור אם החזקת בית המגורים שלה תהא פשע הגורר אחריו מאסר עד חמש שנים? התהא בלי קורת גג? ... החזקת המקום לשם מגורים היא כורח, והעיסוק בזנות על ידי מחזקת אותו מקום הוא רשות. לא יתכן שצרוף של מטרה למטרה יהפוך החזקת מקום המשמש לאישה בפועל כבית מגורים לפשע".

הלכה זו התהפכה ע"י דעת הרוב בעניין מאיר¹³, שם נקבע כי ניתן להרשיע אישה העוסקת בזנות במקום מגוריה בהחזקת מקום לשם עיסוק בזנות. בדעת המיעוט הובע החשש הבא:

"אם השימוש במקום בו מחזיקה זונה לצורך זנות על ידה בלבד ייהפך לעבירה פלילית, פירושו של דבר שהופכים את הזנות עצמה לעבירה וכמו שאמרנו לעיל, דעתנו היא שאין לתמוך בדעה זו ... כל עוד סובלת החברה את הזונה, היא צריכה להרשות לה לעסוק בעיסוקה במקום כלשהו ..."

בעניין מרים תורג'מן¹⁴ ובעניין לבן התחזקה דעת הרוב בעניין מאיר, כאשר פעם נוספת נדחו ערעוריהן של נשים שעסקו בזנות במקום מגוריהן והורשעו בהחזקת מקום לשם עיסוק בזנות. נקבע כי "ניהול מקום לשם עיסוק בזנות" הינו תלופה להחזקה בעבירת החזקת מקום לשם זנות.

בהקשר זה יש להזכיר את הצעת חוק העונשין (תיקון-עבירות זנות), התשס"ג-2003, של ח"כ רשף חן רשף המבטלת למעשה את עבירת החזקת/השכרת מקום לשם עיסוק בזנות בכל הנוגע לאדם העוסק בזנות, ומשאירה את שיקול הדעת בנושא למשטרה. בדברי ההסבר נאמר כי ההצעה נועדה להתאים את החוק למדיניות המשטרה ולהתיר עיסוק בזנות במקום בו אין הדבר מהווה מטרד לציבור. כמו כן, נאמר כי:

"יש מידה רבה של אבסורד בכך שלפי המצב הקיים זונה המקבלת לקוחות ברחוב ולעניי העוברים ושבים אינה עוברת עבירה, ומאידך זונה המקבלת לקוחות בדירה, באופן דיסקרטי ובלתי מטריד עוברת עבירה שדינה מאסר חמש שנים."

בראייתנו, אין בהצעת החוק כדי לשפר את המצב בפועל, ההפך הוא הנכון. ההצעה מסכלת את המאמצים להיאבק בעבירות הסרסרות והסחר בנשים למטרות זנות, שכן היא מאפשרת קיומו של מצב לפיו כל עוד האדם העוסק בזנות הוא פורמאלית השוכר/המחזיק במקום - מנהל בית הבושת והסרסור מחוסנים מפני העמדה לדין, כל זמן שהמשטרה לא רואה בקיומו של המקום מטרד לציבור. כך למשל שכירת דירות במלון על שם הנשים אשר הוא משכן בהם, תחסן את הסרסור בפני העמדה לדין. במקום להפסיק את שרשרת הסחר בנשים שמונעת ע"י הביקוש לזונות, הצעת החוק של ח"כ רשף משמנת את הגלגלים המניעים אותה כשהיא מקלה על מנהלי בתי הבושת והסרסורים באופן המתואר לעיל. הצעת החוק של ח"כ גלאון מהווה אמצעי ראוי ואפקטיבי בהרבה בחזית המאבק נגד עבירות הסרסרות והסחר בנשים למטרות זנות, שכן היא נועדה להקשות על מבצעי העבירות ולא להקל עימם.

¹² ע"פ 361/63 אסתר בלגאלי נ' היועץ המשפטי, פ"ד יח(3) 61, 64.

¹³ ע"פ 135/64 רחל מאיר נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד יט(3) 63.

¹⁴ ע"פ 94/65 מרים תורג'מן נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד יט(3) 57.

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

לטעמנו, המחוקק מעולם לא אסר על אישה העוסקת בזנות לעסוק בכך בבית הפרטי. לו רצה המחוקק לקבוע איסור מעין זה, היה אומר זאת מפורשות, ולא ניתן לקרוא אל תוך החוק יותר מן הכתוב בו. בית המשפט, בפסק דין משנות שניתנה בשנות השישים, קבע הלכה (בעניין מרים תורג'מן) שנראה כי היום, במרחק של ארבעים שנה כמעט מאותה הלכה, יש להרהר עליה ולערער עליה, על מנת לא להביא למצב מפניו מתריע בית המשפט בעניין בנגאלי "לא יתכן שצרוף של מטרה למטרה יהפוך החזקת מקום המשמש לאישה בפועל כבית מגורים לפשע".

הרציונל בבסיס חקיקת הסעיפים בנושא עבירות הנלוות לזנות היה הגנה עליה עצמה, מפני המעוניינים לפגוע בה. במקום לספק לה הגנה, הביאה אותה מערכת המשפט למצב בו היא למעשה נאלצת לעסוק בזנות ברחוב או בבית בושת, על מנת שלא תעמוד לדין. לטעמנו יש לפרש את החוק הקיים (ובמידת הצורך, להוציא הנחיות פרקליטות בנושא זה) באופן המאפשר לאישה העוסקת בזנות מרצונה החופשי, לעשות כן בביתה.

השוואת ההסדר המוצע להסדרי סגירת החצרים שבפקודת הסמים המסוכנים (נוסח חדש), תשל"ג-1973, ובסימן י"ב: משחקים אסורים, הגרלות והימורים, לחוק העונשין, תשל"ז-1977

אכיפה

סחר בבני אדם		סמים		הימורים		מספר תיקים
2002	2003	2002	2003	2002	2003	
66	51	23,497	23,453	1,388	1,781	

נתונים לקוחים מהדו"ח השנתי של משטרת ישראל לשנת 2003, המתפרסם באתר משטרת ישראל www.police.gov.il.

נתוני המשטרה שלעיל מצביעים על פער גדול בין רמת האכיפה הנוגעת לתופעת ההימורים והסמים לעומת אכיפת עבירת הסחר בבני האדם. אין עוררין על כך שמדובר בתופעות בסדר גודל שונה, ושריבוי התיקים אינו תלוי אך ורק במדיניות האכיפה. עם זאת, קשה להתעלם מהעובדה שמספר תיקי הסחר בבני אדם עומד על עשרות ספורות, בעוד שמספר הנשים הנסחרות המגיעות לארץ כל שנה עומד על כמה אלפים. לאור נתונים אלו, המסקנה הבלתי נמנעת היא שצריך להמריץ ולייעל את האכיפה בכל הקשור לתעשיית המין כדי להיאבק בתופעת הסחר בנשים.

במהלך חודש ספטמבר 2003 הושבת מתחם שונצינו בתל אביב, על שלל בתי הקזינו הבלתי חוקיים שפעלו בו. כוח משימה מיוחד של היחידה המרכזית של המשטרה ערך סיורים במתחם לאורך כל שעות היום והלילה, מנע את כניסתם של מהמרים לבתי הקזינו ובכך גרם לשיתוקו הטוטאלי של המתחם. יש במקרה זה כדי להמחיש את הקשר ההדוק בין זמינות המקום עבור הלקוחות, לבין אורך חייהם וקצב ההתרבות של מקומות ביצוע העבירות. באותו אופן, צו הפסקת שימוש במקום לשם ביצוע עבירות יפחית את זמינות בתי הבושת עבור הלקוחות, ובהכרח יפחית את קצב ההתרבות של בתי הבושת.

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

חילוט

הסדר חילוט קיים ב- 35§ ו- 36§ לפקודת הסמים המסוכנים (נוסח חדש), תשל"ג-1973, וכן ב-234§-235§ לחוק העונשין, תשל"ז-1977, בסימן י"ב העוסק במשחקים אסורים, הגרלות והימורים. לעומת זאת, הסדר חילוט נעדר מהצעת החוק הנוכחית אף על פי שהרציונאל עליו מושתת הסדר החילוט בפקודת הסמים המסוכנים, ואשר אומץ לאחרונה בחוק למאבק בארגוני פשיעה, התשס"ג-2003, תקף גם לענין הצעת החוק הנוכחית:

"בעוד שאיום עונש המאסר לתקופה ארוכה אמור לשמש גורם מרתיע להתנהגות פלילית, מוכיחה המציאות כי בעבירות סחר בסמים נחלש כוחו של אמצעי זה נוכח גורם הרווח, המאפיין את עבירות הסחר בסמים. כדי להתמודד ביעילות עם סוג זה של עבירות, שרווחיהן קלים והיקפן גדול, מוצע לאפשר אמצעי לחימה שיפגע במוקד הכדאיות: חילוט הרכוש ששימש אמצעי לדבר עבירה, או שהושג כשכר עבירה או כתוצאה ממעשה העבירה. ניקוי סוחר הסמים מרווחיו וממקורותיו הכספיים עשוי להיות מכשיר רב כוח במלחמה בסוחר הסמים המשחיתים את חלקת חברתנו ומסכנים את מרקמה החברתי. אכיפת החוק תוך שימוש באמצעי הענישה המקובל עשויה אמנם להכביד על הפעילות העבריינית בתחום זה ולווסתה בצורה מוגבלת, אך כל עוד לא נפגע הכוח הכלכלי העומד ביסוד הסחר האמור, תהיה התוצאה יחסית ביותר ותבטא בהסתלקות זמנית של המורשעים משוק הסמים, תוך שאחריהם וחדשים תופסים את מקומם ומרחיבים את השורות. יש איפוא צורך בתפיסה חדשה, שתתמקד לא רק בפרט העבריים אלא גם – ובעיקר – בבסיס הכלכלי המשמש מניע ודחף לאיום המתמיד על איכות החיים החברתית במדינה ומחוץ לה..."¹⁵

יש לציין כי חילוט אפשרי לפי ס' 39 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) (נוסח חדש) תשכ"ט 1969, אולם למיטב ידיעתנו לא נעשה שימוש רב בסעיף זה ביחס לרכושם של סוחרים נשים וסרסורים. ראוי לקבוע הסדר מיוחד לחילוט רכושם של סוחרים וסרסורים, במסגרת הצעת החוק. אנו סבורים כי מתן צו הפסקת שימוש במקום בשילוב עם הסדר חילוט יפגע פגיעה ממוקדת ואפקטיבית ב"פס הייצור" של קורבנות עבירות הסחר והסרסרות. ברכוש המחולט או בתמורתו ניתן להשתמש על מנת לחזק את מערך האכיפה, ההסברה והמניעה בנושא העבירות הנלוות לזנות. בין השאר, אנו מציעים להפנות חלק מהכספים והרכוש שיושגו באופן זה לטיפול בקורבנות הסחר עצמן ובנשים המעידות נגד סוחריהן וסרסוריהן כעדות מטעם התביעה.

דברי הסבר

בכל הנוגע לנושא הסמים וההימורים, אין בנמצא דברי הסבר אודות סגירת חצרים. יש להימנע מחסר דומה בהצעת החוק הנוכחית. מעבר לחשיבותם הכללית של דברי הסבר לפרשנות החוק, קיים צורך מוגבר בדברי הסבר בכל הנוגע לעבירות הנלוות לזנות. על מנת להמחיש נקודה זו ניתן לבחון את עבירת הסחר בבני אדם, אשר נוספה לחוק העונשין לפני שנים בודדות מבלי שהתיקון לווה בדברי הסבר. סעיף 203א', המקים את עבירת הסחר בבני אדם, מעלה קושי פרשני בהקשרים הבאים:

- דרישת התמורה הנובעת מלשון הסעיף.
- הקושי בפרשנות המונחים "קונה" ו"מוכר".
- השאלה האם יש להתייחס לאלמנט השליטה של הסוחר בחייה של הזונה, ולמידת הסכמתה "להימכר".

¹⁵ הצעת חוק לתיקון פקודת הסמים המסוכנים (מס' 3), תשמ"ח-1988, ה"ח 1893.

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

(ראו: תפח 910/02 מדינת ישראל נ' סמיון דושקר סב(1) 625, בש"פ 7542/00 חנוכוב נ' מדינת ישראל (לא פורסם) 00 (3) 544, בש"פ יעיש בן דוד נ' מדינת ישראל נז(1) 145, בש"פ 291/01 רביאי נ' מדינת ישראל).

למותר לציין כי כל עוד לא קיימת פרשנות אחידה, ייתכנו מקרים בהם לא תושג הרשעה בעבירת הסחר אף במקרים מובהקים של סחר בנשים.¹⁶ בעניין דושקר, הציע בהמ"ש להיעזר בתשתית הנסיבתית, ובפתרונות של פקודת הסמים המסוכנים לבעיית הוכחת הסחר בסמים. בסוף דבריו הוא מעיר:

"אומר את המובן מאליו כי אין זה מתפקידו של בית-משפט לחוקק חוקים. ברם, עסקינן בסעיף חדש של סחר בבני אדם אשר לא זכה להתייחסות של ממש בפסיקה ואף לא בדברי הצעת החוק. התגלו קשיים ראייתיים בתיק זה אשר אינם נחלתו בלבד." (ההדגשה שלי נ.ב.ע.)

בהצעת החוק הנוכחית ניתן להימנע מתוצאות דומות. על אף ש-203§ב להצעת החוק מכיל הנחיות להפעלת שיקול דעתו של ביהמ"ש, הוספת דברי הסבר תעמיד את רצון המחוקק לנגד עיניו של השופט ושל הרשות המנהלית בזמן אכיפת הסעיף, ותסייע לאכיפה עקבית ויציבה. בין היתר, דברי ההסבר צריכים לכלול התייחסות לנושא העיסוק בזנות בדירות מגורים ובבתי מלון, ולהדגיש, כי החקיקה נועדה לשתק את "פס היצור" של קורבנות הסחר והסרסרות- ולכן, יש להתמודד עם מקומות שיעודם העיקרי הוא ניצול נשים לזנות, ולא מקומות שזו אחת ממטרותיהם.

העילות לסגירת חצרים

ההסדר ב-37§ לפקודת הסמים המסוכנים, תשל"ג-1973, קובע תנאים נוקשים לסגירת החצרים:

1. הרשעה בעבירות שבסעיפים 7,9,10 לפקודה (החזקה ושימוש, החזקה/ניהול חצרים לשם הכנת/שימוש/עשיית עסקה שלא בהיתר בסם מסוכן, ביקור בחצרים והחזקת כלים להכנה/צריכת סם).
2. החצרים הינם בית קפה, מקום למכירת משקאות משכרים, או משמשים את הציבור בדרך אחרת.
3. בעבר נעברה עבירה לפי הפקודה באותם חצרים.
4. רק ביהמ"ש מוסמך להורות על הסגירה.

ההסדר ב-229§ לחוק העונשין, תשל"ז-1977, מרחיב את קשת המצבים בהם ייסגרו מקומות בהם מתקיימים משחקים אסורים:

1. במקום מתנהלים משחקים אסורים.

¹⁶ לעניין זה, ר' פסיקת בית המשפט המחוזי בבאר שבע תפ"ח (באר שבע) 910/02 מ"י נגד דושקר ואח', תק-מח 2002 (4), 619 (להלן: עניין דושקר), וכן פסק דינו של העליון בערעור בעניין דושקר: ע"פ 1609/03,2260,2293 בוריסוב ואח' נ' מ"י תק-על 2003 (3), 1919

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

2. במקום מתנהלים משחקים שאינם אסורים, אך מפקד המחוז במשטרה סבור שהמשך קיומם עלול לפגוע בשלום הציבור או בטובת תושבי הסביבה או להביא לעבריינות, לרבות לעריכת משחק אסור.

3. רק המשטרה מוסמכת להורות על הסגירה.

ההסדר בהצעת החוק הנוכחית מציב את הכללים הבאים למתן צו הפסקת שימוש:

1. למפקד המחוז במשטרה יש חשד סביר כי מקום משמש וימשיך לשמש לביצוע עבירות נלוות לזנות, אם לא יופסק השימוש בו באופן מיידי.
2. ביהמ"ש השתכנע כי קיים חשד סביר שהמקום משמש / שימש אחרי מתן הצו / ימשיך לשמש לביצוע עבירות נלוות לזנות.
3. ביהמ"ש והמשטרה מוסמכים להורות על הסגירה, וסמכויותיהם משלימות זו את זו: במידה ויש צורך מיידי בסגירה, המשטרה רשאית לסגור לתקופה קצרה, במהלכה יתחילו ההליכים בביהמ"ש שהינו מוסמך, אם יראה לנכון, לתת צו הפסקת שימוש לתקופה ממושכת.

יש לשקול לאמץ אל תוך הצעת החוק הסדר דומה לזה המופיע בסי' 229א(2) לחוק העונשין בעניין סגירת חצרים העלולים להביא לעבריינות או לעריכת משחקים אסורים. גם בעניין הסחר יש מקום להקנות למפקד המחוז במשטרה סמכות להורות על סגירת בית בושת מקום והוא סבור כי המקום עלול להביא לעבריינות בתחום הסחר בנשים. במצב כיום, בו להערכת המשטרה, רובן המוחלט של המועסקות בבתי הבושת השונים הינן קורבנות סחר בנשים, ראוי להעניק למשטרה כלי אפקטיבי זה.

מרכיבים חוקתיים

סביר כי הטענות הראשונות במעלה שיועלו על ידי סניגוריהם של סוחרי אדם וסרסורים יהיו זכות הקניין, שעשויה להפגע בצורה קשה אם יינתנו צווי סגירה במפורט בהצעת החוק.

ב- 37§ לפקודת הסמים המסוכנים, תשלי"ג-1973, לא מצוינת בפירוש אפשרות הערעור של הנפגע ממתן צו הסגירה, אולם מוקנית לביהמ"ש סמכות לשנות את אורכה של תקופת הסגירה בהתאם לנסיבות. ב- 229§ לחוק העונשין, מצוינת במפורש אפשרות הערעור של הנפגע מהצו לביהמ"ש לעניינים מנהליים, אך מאידך הסגירה איננה מוגבלת בזמן. כנגד זאת, בהצעת החוק שלפנינו מצוינת בפירוש אפשרות הערעור על הצו המנהלי והצו השיפוטי, ונקבע כי הודעת מתן הצו ועותק מהצו יינתנו לבעל המקום או למחזיק בו. בהצעה אף שזורים מרכיבי מידתיות וסבירות:

1. 204§ג: תוכן הצו ייקבע במידה שלא תעלה על הנדרש בנסיבות העניין.
2. 204§א[א](1) + 204§ב(ה): הגבלה על תקופת הפסקת השימוש במקום.
3. 204§ב[א](2): התחשבות ביהמ"ש בביצוע עבירות קודמות במקום, בידיעת בעל/מחזיק המקום על סיבת הצו ובמידת הפגיעה שיגרם הצו.

מוקד סיוע לעובדים זרים (ע"ר)

"וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", שמות כ"ב, פסוק כ'

4. §204א[א] + §204ב(ב): "חשד סביר", "שקידה סבירה".

מרכיבים חוקתיים אלו יסייעו להצעת החוק להשתלב בצורה אופטימאלית בנוף החקיקה הקיים, לאור תחולתם של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, וחוק יסוד: חופש העיסוק, על חוק העונשין. מעבר לכך, מרכיבים אלו יוצרים הליך מסודר והוגן במסגרתו גורמים שלא תרמו לעבירה ונפגעו ממתן הצו יוכלו להשמיע את דברם. אנו צופים כי ההליך זה יאפשר התמודדות ראויה עם טענות של בעל/משכירי מקום, לפגיעה בקניינם. הנחת היסוד היא שצו הפסקת השימוש נועד להפסיק את "השרשרת הרעה" המייצרת קורבנות סחר, התעללות וניצול, כך שהוא יופעל במקרים המצויים בקצה הסקאלה מבחינת חומרתם. במקרים אלו, טענות בדבר זכות הקניין יאוזנו אל מול הפגיעה החמורה בכבוד האדם של הנשים, ואל מול הצורך למגר תופעות פסולות ומשחיתות כסחר וסרסרות בנשים, מקרב החברה בה אנו חיים.

סיכום

על מנת ליצור אמצעי אכיפה אפקטיבי במאבק בתופעת הסחר בנשים, יש להעניק לרשות המבצעת כלי יעיל ובהיר למאבק זה. הצעת החוק, במתכונתה הנוכחית, נותנת מענה חלקי בלבד לתופעה. יש לקבוע הסדר מפורש המאפשר חילוט, וקובע מהם הדברים המשמשים חלק מעבירת הסחר בבני אדם; יש לפרש באופן מדויק את המונחים המופיעים בהצעת החוק; ויש לצרף דברי הסבר ביחס למטרת החוק, המבהירים כי מטרת החוק היא להלחם בבתי הבושת בהם מנוצלות קורבנות סחר בנשים, ולא בדירות מגורים של נשים, כפי שנקבע, באופן מוטעה, בעניין תורגימן. אנו סבורים כי יש בהצעת החוק הני"ל כדי לסייע בהעלאת מודעות הציבור לעבירות המתרחשות "תחת אפו" ובמקרים רבים אף לשימוש, וכדי ליצור אמצעי אכיפה אפקטיבי והכרחי, לעקירה מן השורש של התופעות הכעורות הנדונות.

נועה עזרא
הקליניקה למאבק בסחר בנשים
האוניברסיטה העברית

נעמי לבנקרון, עו"ד
היועצת המשפטית
מוקד סיוע לעובדים זרים